

Emine MALKOÇ TRUE
Hatice SÖNMEZ TÜREL

Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı
Bölümü, 35100, İzmir / Türkiye
sorumlu yazar: eminemalkoc@ege.edu.tr

PPS (Project for Public Spaces)'nin Mekan Diyagramı Temelinde Kamusal Bir Mekanın Analizi

Analysis of a Public Place in the View of Project for Public
Spaces' The Place Diagram

Alınış (Received): 25.01.2017

Kabul tarihi (Accepted): 28.03.2017

Anahtar Sözcükler:

PPS, Kent meydanı, Cumhuriyet Meydanı,
Bornova

Key Words:

PPS, Public square, Cumhuriyet Square,
Bornova

ÖZET

Bornova Cumhuriyet Meydanı'nın, bir sosyal yaşam ortamı olarak ele alındığı bu çalışmada, söz konusu mekanın kullanıcılara daha kaliteli bir çevrede yaşama imkanı sunmasının yanı sıra, sahip olduğu potansiyelini kullanarak ilçeye yeni bir imaj ve yaşam biçimi kazandırıp kazandıramadığı sorgulanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü lisans son sınıf öğrencilerinden - mekanı daha önce de farklı zamanlarda kullanmış bireyler olarak - yardımcı araştırmacı grup olarak yararlanılmıştır. Kaliteli bir yaşam çevresi oluşturmada etkin olan başarı kriterleri; aktivite ve kullanımlar, ulaşılabilirlik, konfor - imaj ve sosyallik olarak belirlenmiş, 2007 yılında yeniden tasarlanarak kullanıma açılan meydan, bu ana başlıkları içeren evet/hayır ve ölçekli sorular yardımıyla değerlendirilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde, araştırma alanı, yine aynı öğrenci grubu tarafından, haftanın çeşitli gün ve saatlerinde gözlemlenmiş, meydanın hangi bölümlerinin kullanılıp hangi bölümlerinin kullanılmadığı saptanarak, aktivite - yoğunluk analizleri yapılmıştır. Tüm bu çalışmalar aracılığıyla mekanın algısı ile belirlenen kalite kriterleri arasındaki ilişkinin boyutu sorgulanarak mekanın başarısını arttırmaya yönelik geliştirme stratejileri belirlenmiştir.

ABSTRACT

In this study in which Bornova Cumhuriyet Square has taken into account as a social life environment; it has been examined that if the place can provide a new image and lifestyle to the city by using its potential as well as it has offered its users the opportunity to live in a higher quality environment. According to this aim, benefited from the Ege University Faculty of Agriculture Department of Landscape Architecture undergraduate senior students - as individuals who have previously used the place at different times - as an assistant research group. The success criteria, effective in creating a qualitative living environment, have been determined as; activity and usage, accessibility, comfort - image and sociability, the square which was redesigned and turn on usage in 2007, was evaluated with the help of yes/no and scale questions including these main topics. In the second part of the study, the research area was observed by the same student group at various days and hours of the week, activity - intensity analyzes were performed by determining which parts of the square were used and which parts were not used. Through these studies, the extent of the relationship between the perception of the space and the determined quality criteria was questioned and development strategies were put forward to increase the space's success.

GİRİŞ

Endüstri devrimiyle birlikte, iş olanaklarının kent ve yakın çevrelere toplanmış olması, kentlere göçü teşvik etmiş ve beraberinde kentlerde yaşanan hızlı nüfus artışıyla birlikte pek çok olanağa sahip olan kentsel yerleşimlerde toplumsal ve çevresel değerlerin tüketim süreci başlamıştır (Altuğ Turan, 2016). Yoğun ve hızlı kentleşmenin toplumlar üzerindeki olumsuz etkileri,

kentsel mekanlara olan gereksinimi artırmış, birçok işlevi bünyesinde barındıran bu mekanlar bir sosyal yaşam ortamı olarak kentlerin birer kalite göstergesi durumuna gelmiştir. Bir mekanda kalite kavramından söz edebilmek için kullanıcının her türlü gereksinimini karşılayacak en uygun yaşamsal çevreyi oluşturmak gerekmektedir. Kentsel mekanların kullanıcıların beklentilerini/ gereksinimlerini karşılama düzeyinin belirlenmesi

dolayısıyla kullanım sürecinde performanslarının ortaya konulması çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Kullanım sürecinde değerlendirme, uygulama aşaması bitmiş ve belirli bir süre kullanılan yapı çevrenin sistematik ve düzenli bir şekilde değerlendirilme işlemidir. Kullanım sürecinde değerlendirme, yapı çevrelerin kullanıcıları ile bu kullanıcıların gereksinimleri üzerine yoğunlaşmakta, çevre üzerinde etkili olan geçmiş tasarım kararlarının çevre performansı olarak sonuçlanmasıyla bir anlamda tasarım kararlarını sorgulamaktadır. Böylelikle elde edilen bilgi gelecekte daha iyi çevreler inşa etmede tasarımcılar için temel oluşturmaktadır (Preiser et. al, 1988). İzmir kenti çalışma konusu yönüyle ele alındığında; kentsel mekanlara yönelik gerçekleştirilen tüm çalışmaların, genelde eyleme dönük tekil uygulamalar olduğu ve bütüncül bir yapı sergilemediği görülmektedir. Ayrıca geçmişte alınmış yanlış tasarım kararlarının çevre/kullanıcı üzerindeki olumsuz etkilerinden de gelecek adına yararlanılamamaktadır. Kent genelinde gerek iklimin elverişliliği gerekse kent halkının kentsel mekanları kullanma konusundaki eğilimleri, mekan kalitesinin ve kent halkının beklentilerini karşılama düzeyinin sorgulanmasını gerektirmektedir.

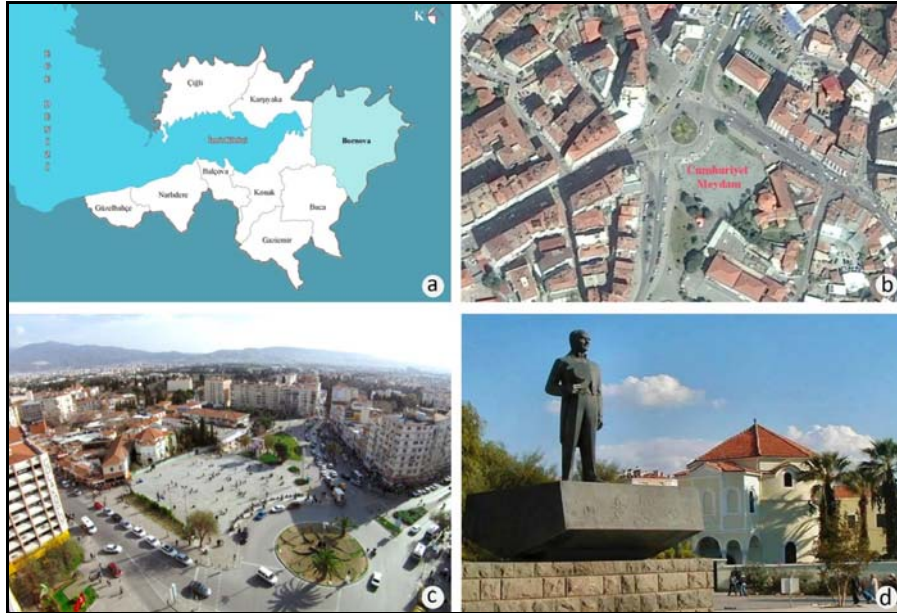
Yaşayan mekanların yaratılması ancak fiziksel, görsel, işitsel, biyolojik ve psikolojik etmenlerin ergonomik ölçütler çerçevesinde gerçekleştirilmesiyle mümkün olmaktadır (Gülgün, 2006). Bugün gelişmiş ülkelerin birçoğunun gelişim süreçlerini incelediğimizde, oturmuş olan sistemlerinin temelinde, belirli hedeflere yönelik oluşturdukları stratejilerini önceden ortaya koyarak, bu stratejileri aksiyonlar haline dönüştürmüş olmalarının yattığını görmekteyiz (Sönmez Türel ve Küçükerbaş, 2005).

Bu noktadan hareketle çalışma; İzmir Bornova Cumhuriyet Meydanı ve yakın çevresinin kentsel bir dış mekan olarak mevcut durumunu, başarı kriterleri yardımıyla analiz ederek mekan kullanımını ortaya koymak, mekanın kullanıcılar tarafından nasıl algılandığını ve bu algı ile kalite kriterleri arasında bir ilişki olup olmadığını sorgulamak, mekanın hangi bölümlerinin kullanılıp hangi bölümlerinin kullanılmadığını saptayarak kullanıcı aktivite çeşitliliğini ve yoğunluğunu belirlemek, kullanıcıların içerisinde dolaylı ya da dolaysız olarak yer aldığı bu mekanın ilçeye yeni bir imaj ve yaşam biçimi kazandırıp kazandıramadığını saptamak, görsel ve yaşam kalitesini dolayısıyla çekim gücünü ve kamusal mekan kullanımını artırarak ilçeye daha çağdaş bir kent kimliği kazandırmak ve yerel yönetimlere rehberlik etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Materyal

İzmir kenti Bornova İlçesi için önemli bir kamusal merkez olan "Bornova Cumhuriyet Meydanı" çalışmanın ana materyalini oluşturmaktadır. Büyüklüğü yaklaşık 2.300 m² olan araştırma alanı, Bornova İlçesi kent merkezindedir. Tarihi, dini, ticari ve idari yapılar ile ulaşım ağlarının çevrelenmiş olan araştırma alanı, Bornova'nın ana arterlerinden olan Mustafa Kemal Caddesi üzerinde olup her yaş grubundan ve toplumun farklı kesimlerinden bireylerin yoğun olarak kullandığı kamusal bir merkezdir. Bornova Cumhuriyet Meydanı'nın araştırma alanı olarak seçiminde; Bornova İlçesi için önemli bir kamusal merkez olma özelliği, 1934 yılına dayanan tarihi geçmişi ile 2007 yılında yeniden tasarlanarak kullanıma açılmış olması etkili olmuştur (Şekil 1).

Şekil 1. Araştırma alanı
Figure 1. Research area

Araştırma alanı ve konusu ile ilgili çeşitli yazınsal kaynak, internet bilgileri, tasarım projeleri ve araştırma alanından çekilen fotoğraflar, bu araştırma için özgün olarak hazırlanmış gözlem formları araştırmanın diğer materyalini oluşturmaktadır.

Yöntem

Amerika'da kamusal mekanlar için projeler üreten Project for Public Spaces (PPS) adlı ekibin geliştirdiği "The Place Diagram (Mekan Diyagramı)" araştırmanın çıkış noktasını oluşturmakta ve çalışmada İzmir Bornova Cumhuriyet Meydanı sosyal bir yaşam ortamı olarak kullanım sürecinde değerlendirilmektedir. 2007 yılında belediye tarafından yeniden tasarlanarak uygulaması gerçekleştirilmiş olan Bornova Cumhuriyet Meydanı ile yakın çevresi, araştırma alanı sınırı olarak kabul edilmiş, çalışmalar bu sınırlar çerçevesinde yürütülmüştür.

Çalışma; *kavramsal çerçeve, veri toplama, bulgular ve analiz, değerlendirme ve sentez* olmak üzere 4 adımda gerçekleştirilmiştir.

- Kavramsal çerçeve

Bu aşama; çalışmanın içeriğine ve araştırma alanına yönelik olarak yürütülen literatür çalışmaları ile araştırma alanında gerçekleştirilen ön gözlemlerden oluşmaktadır. Araştırmanın kurgulandığı bu aşama ayrıca araştırma alanına yönelik idari ve teknik personelle görüşmeleri de kapsamaktadır.

- Veri toplama

Bu aşama; araştırma alanına uygulanacak araştırma yöntemlerinin belirlenmesi ve veri toplamaya yönelik formların hazırlanması ile formların araştırma alanına uygulanması çalışmalarını kapsamaktadır.

Bornova Cumhuriyet Meydanı örneğinde yürütülmüş olan bu kullanım sürecinde değerlendirme çalışmasında, görsel analiz ve gözlem yöntemlerinden yararlanılmıştır.

PPS ekibi tarafından 1000'in üzerinde kamusal dış mekanda gerçekleştirilen çalışma sonucunda; "**Accessibility** (Erişebilirlik)", "**Activities** (Aktiviteler)", "**Comfort** (Komfor)" and "**Sociability** (Sosyalleşme)" dan oluşan 4 önemli özelliğe dikkat çekilerek bir "**Place Diagram** (Mekan Diyagramı)" oluşturulmuştur. Araştırmanın görsel analiz çalışması bu 4 özelliği temel alarak mekanın başarısını ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda; öncelikle arazi çalışmalarında yararlanılmak üzere başarı analiz formları oluşturulmuştur. Araştırma konusunun netleştirilerek yöntemin ortaya konulması ve bu yöntemde yararlanılacak formlarının oluşturulması

sürecinde; Kaplan (2006), Yücel ve Yıldızcı (2006), PPS (2000) kaynaklarından yararlanılmıştır.

Analiz çalışması kapsamında, araştırma alanı "*Aktivite ve Kullanımlar*", "*Konfor ve İmaj*", "*Erişim ve Bağlantılar*", "*Sosyalleşme*" başlıkları altında evet/hayır ve ölçekli sorular yardımıyla 66 Peyzaj Mimarlığı Bölümü lisans öğrencisi tarafından değerlendirilmiştir. Araştırma alanının ölçekli sorular yardımıyla değerlendirilmesi, önceden belirlenen puanlama sistemine göre 1 (en düşük) ile 5 (en yüksek) arasında olacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Buna göre; "en olumlu özellik" 5, "olumlu özellik" 4, "ne olumlu ne de olumsuz özellik" 3, "olumsuz özellik" 2 ve "en olumsuz özellik" 1 olacak şekilde puanlanmış ve mekana yönelik rakamsal bir saptama yapılmıştır. Görsel analiz çalışması kapsamında ayrıca 12 adet sıfat çiftinin yer aldığı duyumsal bir değerlendirme yapılmış, her bir sıfat çiftinin değerlendirilmesinde "*1 puan*" en olumsuz, "*5 puan*" en olumlu olacak şekilde puanlanmıştır.

Çalışmanın ikinci aşamasında, kullanıcı aktivite ve yoğunluklarının belirlenmesi amacıyla araştırma alanında yerinde gözlem çalışması gerçekleştirilmiştir. Pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe, Cuma, Cumartesi ve Pazar olmak üzere toplam 7 gün gözlem gerçekleştirilmiş ve her bir gözlem günü 08.10 - 12.00, 12.00 - 16.00, 16.00 - 20.00 ve 20.00 - 24.00 olmak üzere 4 farklı gözlem periyoduna ayrılmıştır. Her gözlem gününde, gözlem yapan toplam 8 kişi gözlem sonuçlarını bir araya getirerek günün genelinden sorumlu araştırmacıya iletmış, bu yardımcı araştırmacı da sonuçları diğer günlerden sorumlu araştırmacılarla birlikte değerlendirerek hafta içi/hafta sonu ana gözlemcisine aktarmıştır. Çalışmanın bu bölümünde; toplam 66 öğrenciden yardımcı araştırmacı olarak destek alınmıştır (Çizelge 1).

Gözlemlerde, araştırma alanının hangi bölümlerinin kullanılıp hangi bölümlerinin kullanılmadığı ve kullanıcıların araştırma alanında gerçekleştirdikleri aktiviteler gözlemcilere önceden verilen planlar üzerinde belirtilmiştir. Gözlem çalışmaları sırasında yararlanılacak formların hazırlanmasında; Sanoff (1977), Friedmann et al. (1985), Sanoff (1992), Zeisel (1995), Tantan (1996), Öymen Gür (1996), Tilley et al. (1996), Shepley and Wilson (1999), Dinç and Onat (2002), Given and Leckie (2003), Karen and Tranter (2003), Yıldız (2004), Zacharias et al. (2004), Malkoç (2008)'den yararlanılmıştır (Çizelge 2).

Çizelge 1. Gözlem gün ve periyodları ile gözlem yapan yardımcı araştırmacı sayısı**Table 1.** Number of co-researchers and the observation day and periods schedule

Gözlem Günleri		Gözlem Periyodu	Gözlem Yapan Yardımcı Araştırmacılar		
			Periyod Gözlemcisi	Gün Gözlemcisi	Ana Gözlemci
Hafta İçi	Pazartesi	08.00 – 12.00	2	1	2
		12.00 – 16.00	2		
		16.00 – 20.00	2		
		20.00 – 24.00	2		
	Salı	08.00 – 12.00	2	1	
		12.00 – 16.00	2		
		16.00 – 20.00	2		
		20.00 – 24.00	2		
	Çarşamba	08.00 – 12.00	2	1	
		12.00 – 16.00	2		
		16.00 – 20.00	2		
		20.00 – 24.00	2		
	Perşembe	08.00 – 12.00	2	1	
		12.00 – 16.00	2		
		16.00 – 20.00	2		
		20.00 – 24.00	2		
Cuma	08.00 – 12.00	2	1		
	12.00 – 16.00	2			
	16.00 – 20.00	2			
	20.00 – 24.00	2			
Hafta Sonu	Cumartesi	08.00 – 12.00	2	1	
		12.00 – 16.00	2		
		16.00 – 20.00	2		
		20.00 – 24.00	2		
	Pazar	08.00 – 12.00	2	1	
		12.00 – 16.00	2		
		16.00 – 20.00	2		
		20.00 – 24.00	2		

Çizelge 2. Kullanıcı Dağılımını Belirlemeye Yönelik Gözlem Formu**Table 2.** Observation form for the distribution of users

DAVRANIŞ HARİTALARI OLUŞTURMAYA YÖNELİK GÖZLEM FORMU							
Tarihi		Gözlemlenen Alt Bölge					
Periyodu		Meydan		Park			
İklim		Güneşli		Bulutlu		Yağmurlu	
Cinsiyet		Erkek		Kadın			
Yaş		0 - 6		7 - 18		19 - 65	
						65 +	
Sosyal Etkileşim Türü	Tek Kişi		Kullanıcı Davranışı				
	İki Kişi						
	Paralel Kullanıcı						
	Küçük Grup						
	Büyük Grup						
AKTİVİTELER	Hareketli	Yürüme - Geçiş - Köpek Gezdirme		Durağan			
		Alışveriş Yapma					
		Bisiklete Binme / Paten Kayma / Kay Kay					
		Oyun Oynama					
		Kuşlara Yem Verme					
		Fotoğraf Çekme					
		Diğer					
		Kendine Odaklı					
		Salt Gözlemci					
		Sözlü Etkileşim					
		Hareketli Kullanıcı					
		Diğer					
		Oturma					
		Ayakta Bekleme					
		Kitap - Gazete Okuma					
		Sohbet Etme					
		Yeme - İçme					
		Ürün Sergileme ve(ya) Satış					
		Diğer					

- Bulgular ve Analiz

Bu aşama, görsel analiz ve gözlem formları yardımıyla elde edilen bulguların işlendiği aşamadır. Görsel analiz formlarından elde edilen verilerin rakamsal ifadelerle dönüştürülmesi ve davranış gözlemleri yoluyla araştırma alanının analiz edilmesi işlemlerini kapsamaktadır.

- Değerlendirme ve Sentez

Bu aşamada; literatür çalışmaları, arazi etüt ve gözlemleriyle, görsel analiz ve gözlem çalışmalarından elde edilen bulgular analiz edilmiş ve bütünsel bir yaklaşımla değerlendirilerek araştırma alanının mekan performansını ve dolayısıyla yaşanabilirliğini artırma yönünde önerilerde bulunulmuştur.

ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

Görsel Analiz Çalışmalarından Elde Edilen Bulgular

Aktivite ve kullanımlar

Analiz çalışmasının bu bölümünde; araştırma alanında gerçekleşen aktif ve pasif rekreasyon aktiviteleri, bu aktivitelerin yoğunlukları, gözlemlenen aktivitelerin birbirlerini etkileme ve çevresel etkenlerden etkilenme dereceleri ile aktivitelerin farklı kullanıcı gruplarına uygunluğunun ortaya konulması hedeflenmiştir. Gözlem çalışmaları sonucunda; pasif rekreasyon aktivitelerinin daha yoğun olduğu, aktiviteleri olumsuz etkileyen herhangi bir olumsuz çevre etmeni olmadığı, grup kullanımına uygun olduğu dahası yaşlı, çocuk, hamile ya da engelli vb. farklı kullanıcı gruplarının kullanımına da olanak sağladığı belirlenmiştir. Ancak

tasarımın gece kullanımını teşvik etme düzeyinin düşük oluşu ve günün ya da yılın farklı zamanlarında ziyaret için ilgi çekici olmadığı görülmüştür (Çizelge 3).

Konfor ve imaj

Analiz çalışmasının bu bölümünde; araştırma alanının kullanıcıya sağladığı mekan konforu ile alanın algılanan imajının değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Gözlem çalışmaları sonucunda; araştırma alanının tarihi referanslara sahip olduğu ve alanda fotoğraf çekmeye değer öğelerin yer aldığı gözlemlenmiş ancak alan genelinde bitkisel tasarımın tüm kullanıcı grupları için uyumlu olmadığı, alanın güneş, rüzgar vb. olumsuz çevre koşullarından korunma olanağı sağlamadığı ve alanda güvenlik personeli bulunmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca araştırma alanında genel olarak malzeme seçiminin tasarımla uyumlu olduğu, malzeme niteliğinin iyi olduğu, mekanın kullanıcılar üzerinde güven hissi uyandırdığı belirlenmiştir (Çizelge 4).

Erişim ve bağlantılar

Analiz çalışmasının bu bölümünde; araştırma alanına olan erişim ile alanın çevresel bağlantılarının değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Gözlem çalışmaları sonucunda; kullanıcıların mekana yürüyerek ulaşabildikleri, alana erişimde ulaşım alternatiflerini kullanabildikleri görülmüştür. Mekan yakınında toplu taşıma araçlarına ait durakların var olduğu ancak araştırma alanı ve yakın çevresinde otopark olanağının mevcut olmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca araştırma alanının giriş ve çıkış noktalarının açık olduğu, dışarıdan kolaylıkla görülebildiği, içerisinden geçilme kolaylığı bulunduğu belirlenmiştir (Çizelge 5).

Çizelge 3. Kullanım ve aktiviteler

Table 3. Usage and activities

Evet / Hayır Soruları	Evet (%)		Hayır (%)		
Aktiviteler birbirini olumsuz etkiliyor mu?	45,00		55,00		
Aktiviteleri etkileyen herhangi bir olumsuz çevre etkeni var mı?	75,00		25,00		
Tüm bölümleri kullanılıyor mu?	68,33		31,67		
Grup kullanımına uygun mu?	90,00		10,00		
Yaşlı, çocuk, hamile ya da engelli kullanıcıların kullanımına olanak tanıyor	91,67		8,33		
Görevli herhangi bir kimsenin varlığını hissedebiliyor musunuz?	1,67		98,33		
Bir yönetimin varlığı hissediliyor mu?	16,67		83,33		
Ölçekli Sorular (%)	1	2	3	4	5
Aktif rekreasyonel aktivitelere olanak sağlama derecesi	1,67	31,67	41,67	23,33	1,66
Pasif rekreasyonel aktivitelere olanak sağlama derecesi	1,67	3,33	16,67	58,33	20,00
Zorunlu aktivitelere (alışveriş, geçiş vb.) olanak sağlama derecesi	0,00	5,00	10,00	36,67	48,33
İsteğe bağlı aktivitelere (yürüyüş vb.) olanak sağlama derecesi	3,33	21,67	21,67	36,67	16,66
Sosyal aktivitelere (sohbet etme vb.) olanak sağlama derecesi	0,00	5,00	28,33	43,34	23,33
Günlük yaşamın bir parçası olabilirliği	0,00	6,67	30,00	40,00	23,33
Tasarımın gece kullanımını teşvik etme düzeyi	11,67	36,67	23,33	23,33	5,00
Günün ya da yılın farklı zamanlarında ziyaret için ilgi çekiciliği	23,33	38,33	25,00	11,67	1,67

Çizelge 4. Konfor ve İmaj
Table 4. *Comfort and Image*

Evet / Hayır Soruları	Evet (%)			Hayır (%)	
Mekanda fotoğraf çekmeye değer öğeler var mı?	65,00			35,00	
Tarihi referanslara sahip mi?	66,67			33,33	
Araçların mekanı işgali söz konusu mu?	5,00			95,00	
Mekan su kullanımı içeriyor mu?	3,33			96,67	
Oturma elemanları uygun yerlere yerleştirilmiş mi?	48,33			51,67	
Bitkisel tasarım tüm kullanıcı grupları için uyumlu mu?	28,33			71,67	
Güneş, rüzgar vb. etkilerden korunma olanağı var mı?	16,67			83,33	
Güvenlik personeli var mı?	5,00			95,00	
Ölçekli Sorular (%)	1	2	3	4	5
Mekanın kullanıcı üzerindeki izlenimi	1,67	33,33	41,67	20,00	3,33
Malzeme seçiminin tasarımıyla uyumu	3,33	23,33	53,34	20,00	0,00
Kullanılan malzemelerin nitelik durumu	6,67	30,00	41,66	20,00	1,67
Oturma elemanlarının yeterliliği	15,00	31,67	23,33	25,00	5,00
Mekanın kullanıcılar üzerindeki güven hissi uyandırması	3,33	20,00	45,00	25,00	6,67

Çizelge 5. Erişim ve Bağlantılar
Table 5. *Access and Linkage*

Evet / Hayır Soruları	Evet (%)			Hayır (%)	
Kullanıcılar mekana yürüyerek ulaşabiliyorlar mı?	100,00			0,00	
Kullanıcılar mekana erişimde farklı ulaşım alternatiflerini kullanabiliyorlar mı?	93,33			6,67	
Mekan yakınında toplu taşıma araçlarına ait durak ya da istasyon var mı?	96,67			3,33	
Mekanın giriş ve çıkış noktaları açık mı?	98,33			1,67	
Mekan içerisinde iyi bir yönlendirme sistemi var mı?	53,33			46,67	
Mekan otopark alanına sahip mi?	6,67			93,33	
Ölçekli Sorular (%)	1	2	3	4	5
Mekanın dışarıdan görülebilirliği	1,67	1,67	20,00	40,00	36,66
Planın mekanı ilk kez kullananlar için algılanabilirlik düzeyi	3,33	8,33	33,34	46,67	8,33
İçerisinden geçilme kolaylığı	0,00	1,67	10,00	33,33	55,00
Yolların kullanıcıları gitmek istedikleri yerlere götürme derecesi	0,00	5,00	23,33	40,00	31,67
Güvenlik ve fiziksel kontrol amaçlı olarak çevreden ayrılma düzeyi	6,67	20,00	41,67	23,33	8,33

Sosyalleşme

Analiz çalışmasının bu bölümünde; araştırma alanının sosyalleşmeye katkısının değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Gözlem çalışmaları sonucunda; araştırma alanının toplumun farklı kesimlerini bir araya getirme özelliği olduğu, buluşma yeri olarak kullanıldığı, kadın kullanıcı sayısının erkek kullanıcılara oranla dengeli olduğu gözlemlenmiş ancak kullanıcıların birbirine gülümsemedikleri ve alanı grup halinde kullanma eğilimi içinde olmadıkları fark edilmiştir (Çizelge 6).

Duyumsal değerlendirme

Analiz çalışmasının bu bölümünde; araştırma alanının duyumsal açıdan değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Gözlem çalışmaları sonucunda; alanın canlı, hareketli, anlaşılır ve ferah, kısmen temiz, çekici ve bakımlı olduğu ancak eğlenceli ve orijinal bulunmadığı belirlenmiştir. Sifat çiftlerinin değerlendirilmesi esnasında genellikle kısmen seçeneğinin tercih edildiği bu durumun da araştırma alanının duyumsal açıdan

daha tatmin edici bir duruma getirilmesi için önlemler alınması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Çizelge 7).

Gözlem Çalışmalarından Elde Edilen Bulgular

Araştırma alanı genelinde 7 gün süreyle gerçekleştirilen gözlem çalışmaları sonucunda kullanıcı aktivite ve yoğunluk analizleri gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında gözlemlenen kullanıcıların kadın ve erkek dağılımlarının homojen, yaş dağılımlarının ise 19 - 60 yaş aralığında yoğunlaştığı gözlenmiştir. Gözlemlenen kullanıcıların araştırma alanı genelindeki dağılımına bakıldığında hem park hem de meydan bölümünün sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Kullanıcıların mekanı genellikle; tek kişi (TK), iki kişi (İK) ya da küçük grup (KG) olarak kullandıkları gözlenmiş, iki kişi (İK) olan sosyal etkileşim türünün ağırlıklı olduğu fark edilmiştir. Araştırma alanında; hareketli (yürüme- geçiş, bisiklete binme, kuşlarla oynama, fotoğraf çekme, oyun oynama, alışveriş yapma, köpek gezdirme, paten kayma) ve durağan (oturma, bekleme, kitap - gazete

okuma, yeme - içme, sohbet etme) olmak üzere çok farklı aktivite çeşitleri gözlenmiştir. Araştırma alanının, ana yollara cephesinin olduğu ayrıca araştırma alanını

kesen yaya geçiş aksı ile beslendiği görülmüştür. Bu durum geçiş aktivitesinin alan genelinde yoğunluk kazanmasına neden olmuştur.

Çizelge 6. Sosyalleşme

Table 6. *Sociability*

Evet / Hayır Soruları	Evet (%)	Hayır (%)
Aktivite alanları mekanın çevresinde görülebiliyor mu?	58,33	41,67
Mekan toplumun farklı kesimlerini bir araya getirme özelliğine sahip mi?	95,00	5,00
Mekan kullanıcılar açısından buluşma yeri olarak kullanılıyor mu?	98,33	1,67
Bayan kullanıcı sayısının erkek kullanıcılara oranı dengeli mi?	71,67	28,33
Kullanıcılar grup halinde mi?	31,67	68,33
Kullanıcılar diğer kullanıcılarla iletişim kurmaktalar mı?	45,00	55,00
Kullanıcılar birbirlerine gülümsüyor mu?	35,00	65,00
Kullanıcılar birbirleriyle göz teması kuruyorlar mı?	65,00	35,00
Mekan girişinde oturma olanağı var mı?	78,33	21,67
Kullanıcılar gördükleri çöpleri toplama eğilimindedir mi?	6,67	93,33
Mekan içerisinde toplanma noktası var mı?	91,67	8,33
Mekan kısa süreli yeme-içme aktivitesine olanak tanıyor mu?	88,33	11,67

Çizelge 7. Duyumsal Değerlendirme

Table 7. *Sensorial Evaluation*

Değerlendirmede Yararlanılan Sıfatlar	Evet (%)	Kısmen (%)	Hayır (%)
Doğal	5,00	58,33	36,67
Temiz	30,00	63,33	6,67
Yeşil	20,00	71,67	8,33
Çekici	3,33	58,34	38,33
Güvenli	21,67	56,66	21,67
Bakımlı	23,33	55,00	21,67
Canlı	53,33	43,34	3,33
Hareketli	66,67	28,33	5,00
Anlaşılır	66,67	33,33	0,00
Ferah	61,67	36,66	1,67
Eğlenceli	5,00	45,00	50,00
Orijinal	3,33	26,67	70,00

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

İzmir Bornova Cumhuriyet Meydanı ve yakın çevresinin kentsel bir dış mekan olarak mevcut durumunun analiz edilmesi bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Buna göre; araştırma alanı "*Aktivite ve Kullanımlar*", "*Konfor ve İmaj*", "*Erişim ve Bağlantılar*", "*Sosyalleşme*" ve "*Duyumsal*" başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Araştırma alanında hedeflenen mekansal başarının sağlanamadığı, meydanın tasarım sürecinde park bölümü ile meydan bölümünün birlikte ele alınmadığı bu nedenle de performans düşüklüklerinin görüldüğü fark edilmiştir. Her ne kadar araştırma alanı yardımcı araştırmacıların gerçekleştirdiği gözlem çalışmalarında başarılı bulursa da yaşantının daha canlı ve çekici kılınması ve sosyal yaşam ortamı olarak zenginleştirilmesi için bir takım yeniliklere gereksinim duyulmaktadır.

"Aktivite ve Kullanımlar" yönüyle;

- Aktif rekreasyonel aktivitelerin alanda gerçekleştirilmesi desteklenmeli böylece aktivite çeşitliliği sağlanmalı,
- Özellikle mekanın gece kullanımını artıracak fikirler üretilmeli,
- Günün ya da yılın farklı zamanlarında mekanı daha ilgi çekici kılacak etkinlikler alana getirilmeli,
- Grup kullanımını teşvik edecek öneriler geliştirilmelidir.

"Konfor ve İmaj" yönüyle;

- Özellikle güneş, rüzgar gibi mekan kullanımı olumsuz etkileyen çevresel etmenlerin bu etkilerini minimuma indirecek düzenlemeler getirilmeli,
- Mekanda güven hissini güçlendirecek öneriler dikkate alınmalı,

- Bitkisel tasarım tüm kullanıcı gruplarını kapsayacak şekilde yeniden ele alınmalı,
- Oturma elemanlarının alandaki konumları mekan konforunu artırma amacıyla yeniden değerlendirilmeli,
- Alanın tasarımına entegre edilecek bir su ögesi ile mekan daha başarılı bir sosyal yaşam ortamı haline dönüştürülmelidir.
“Erişim ve Bağlantılar” yönüyle;
- Özel araçlara yönelik mekanın yakın çevresinde otopark alanları oluşturulmalı,
- Bisiklet kullanıcıları için park alanları yaratılarak bisiklet kullanımı teşvik edilmeli,
- Alanı salt geçiş amaçlı kullanan kullanıcıların alanda daha fazla zaman geçirmeleri sağlanmalıdır.
“Sosyalleşme” yönüyle;
- Grup kullarımlarını teşvik edici etkinlikler desteklenmeli,
- Aktivite alanlarının ve etkinliklerin çevreden algılanma düzeyleri geliştirilmeli böylelikle kullanım düzeyleri artırılmalıdır.
“Duyumsal” yönden;
- Araştırma alanını öncelikle daha eğlenceli ve orijinal kılacak öneriler desteklenmeli, sonrasında alan genelinde kullanıcıyı duyumsal yönden daha mutlu edecek dokunuşların hayata geçirilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Altuğ Turan, İ., Gülgün, B. 2016. Kentsel Kimlik ve Kentli İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniv. Ziraat Fak. Derg., 2016, 53 (2): 203 - 211.
- Dinç, P., Onat, E. 2002. Bir İlköğretim Yapısının Bina Programı ve Tasarımı Bağlamında Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi, Müh. - Mim. Fak. Dergisi, Cilt: 17, No: 3, p: 35 - 55.
- Friedman, A., Zimring, C., Zube, E. 1985. Environmental Design Evaluation. Plenum Press, New York, ISBN: 0 - 306 - 40092 - 8, 225 pp.
- Given, L.M., Leckie, G.J. 2003. “Sweeping” the Library: Mapping the Social Activity Space of The Public library. Library & Information Science Research, 25 (2003), Page: 365 - 385.
- Gülgün, B., Altuğ, İ. 2006. İzmir Kıyı Bandı Uygulamalarında Ergonomik Standartlara Uygunluğun Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniv. Ziraat Fak. Derg., 2006, 43(1): 145 - 156.
- Kaplan, A. 2006. Sosyal Yaşam Ortamları Kapsamında Kamusal Dış Mekanların Etkin Kullanımı. Karşıyaka Kültür ve Çevre Sempozyumu, 22 - 23 Aralık 2005, Karşıyaka Belediyesi Kültür Yayını, Şanal Matbaacılık, 248 s.
- Karen M., Tranter, P. 2003. Children's Environmental Learning and the Use, Design and Management of Schoolgrounds. Children, Youth and Environments, 13 (2), ISSN: 1546 - 2250.
- Malkoç, E. 2008. Kamusal Dış Mekanlarda Kullanım Sürecinde Değerlendirme (KSD): İzmir Konak Meydanı ve Yakın Çevresi Örneği. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Doktora Tezi, 245 s.
- Öymen Gür, S. 1996. Mekan Örgütlenmesi. Gür Yayıncılık, ISBN: 975 - 94906 - 0 - 9.
- PPS, 2000. How to Turn a Place Around. A Handbook for Creating Successful Public Spaces. Project for Public Spaces, Inc., ISBN: 0 - 70624 - 0 - 1, 121 pp.
- Preiser, W.F.E., H.Z. Rabinowitz, E.T. White, 1988. Post Occupancy Evaluation. Van Nostrand Reinhold, ISBN: 0 - 442 - 00345 - 5, 198 pages.
- Sanoff, H. 1977. Methods of Architectural Programing. Dowden, Hutchinson&Ross, Inc, Community Development Series, Volume 29., Library of Congress Card Number: 76-13231, ISBN: 0 - 87933 - 253 - 0, 184 pages.
- Sanoff, H. 1992. Integrating Programming, Evaluation and Participation in Design, A Theory Z Approach. Ethnoscapes: Current Challenges in the Environmental Social Sciences Volume 6, Avebury, ISBN: 1 - 85268 - 338 - 0, 127 pp.
- Shepley, M.M., Wilson, P. 1999. Designing for Persons with AIDS: A Post-Occupancy Study at the Bailey-Boushay House. Journal of Architectural and Planning Research, 16(1):17 - 32.
- Sönmez Türel, H., Küçükerbaş, E.V., 2005. Kentsel Kamusal Dış Mekanlara Yönelik Master Plan Oluşturma Çalışmalarının Ege Üniversitesi Yerleşkesi Örneğinde Ortaya Konulması. Ege Üniv. Ziraat Fak. Derg., 2005,42(2):167 - 178.
- Tantan, B. 1996. Açık Mekan Kullanımı ile Kullanıcı İsteklerinin İrdelenmesi: Kuruçeşme Cemil Topuzlu Kıyı Parkı Örneği. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, 206 pp.
- Tilley, J., Silhankova, V., Navratilova, J. 1996. Short Term Public Spaces Improvement. US PeaceCorps, MagistratMestaBrna.
- Yıldız, D. 2004. A Multi - Factor Analysis Model to Determine the Use Value of Enclosed Outdoors Spaces. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 208 pp.
- Yücel, G.F., Yıldızcı, A.C. 2006. Kent Parkları ile İlgili Kalite Kriterlerinin Oluşturulması. itüdergisi/a, mimarlık, planlama, tasarım, Cilt: 5, Sayı: 2, Kısım: 2, 220 - 230, Eylül 2006.
- Zacharias, J., Stathopoulos T., Wu H. 2004. Spatial Behavior in San Francisco's Plazas: The Effects of Microclimate, Other People and Environmental Design. Environment and Behavior, 36 (5): 638 - 658.
- Zeisel, J. 1995. Inquiry by Design: Tools for Environment - Behavior Research. Cambridge: Cambridge University Press, ISBN: 0521319714, 250 pp.

Şekil 1'e Ait Kaynaklar

(a): Orijinal

(b): Yandex, 2017. Bornova Cumhuriyet Meydanı. https://yandex.com.tr/harita/115715/bornova/?source=serp_navig&l=27.218608%2C38.466230&z=18&l=sat, Erişim Tarihi: 23.03.2017.

(c): İzmirmag, 2017. Havadan Bornova Fotoğrafları. <http://www.izmirmag.net/2015/12/havadan-bornova-fotograf.html>, 23.03.2017

(d): TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017. Bornova. <http://www.kultur.gov.tr/TR,72714/bornova.html>, Erişim Tarihi: 23.03.2017.